

Gennem Landet Nord for Lutsöifloden

(N.Ø. for Leopold II's Sø i Kongo).

Efter Dagbogsoptegnelser og officielle Rapporter

Af

Otto I. Lund,

Capitaine-Commandant i Kongestalens Armé.

(I. Del findes i 18. Bd. Hefte V).

II

Jeg fik gennem Fangerne at vide, at Yembes Omegn var tæt befolket og besluttede derfor i de første Dage at befæste Lejren saa godt som muligt og at skaffe Skudfeldt omkring den. Samtidig lod jeg dog den allernærmeste Omegn afpatrouillere af større og mindre Patrouiller.

Den 4. Oktober tog jeg selv — væsenligst af Trang til Bevægelse — Kommandoen over en saadan Patrouille; — jeg ved selvfølgelig, at jeg herved militært set begik en Fejl; — efter at have strejft om N.V. for Yembe i nogle Timer, kom vi pludselig til en Landsby, som jeg senere fik at vide hed Yembemoke d. v. s. lille Yembe; der overraskede vi Beboere, som i den Tro, at der var Fred og ingen Fare, var vendte hjem. De gjorde en lille Smule Modstand, men da de havde Kvinder og Børn hos sig og desuden var blevne komplet omringede, opgav de snart al Stridighed og blev alle førte til Lejren. Mændene, der jo var tagne med Vaaben i Haand, som Fanger. Kvinder og Børn medtoges kun for saa vidt, de selv ønskede at anbringes i en Koncentrationslejr, hvor jo Ekspeditionen sørgede for dem paa enhver Maade. — Yembemoke adskilles fra Yembe ved et temmelig dybt Morads uden rindende Vand. Jeg lod Fangerne vise mig den direkte Vej, den var kun c. 3 Kilometer og førte i Nærheden af Yembe op ad en meget stejl Skraaning, hvor brune, stærkt jærnholdige Klipper stadig saas stikke frem gennem Muldlaget. Omtrent midt paa Skraaningen fandt jeg en Kilde med overordentligt klart, men meget jærnholdigt Vand.

Fangerne viste mig et primitivt Jærnbrud. Metallet udvindes af Ertsen ved Smeltning, til hvilken en jævn Trækulsild benyttes; for at vedligeholde denne Ild har de indfødte en Slags primitiv Blæsebælg, som de laver af brændt Ler. Den bestaar af to Krukker, som er

forbundne med et 2 à 2½^m langt Lerrør, i hvis Side en meget tarvelig Klapventil er anbragt; over hver Krukke er der anbragt et Stykke Skind, som sidder løst, og midt i dette er der fæstet en Stok. Ved at bevæge disse op og ned frembringer man en Luftstrøm, der gennem det lange Lerrør føres hen til Trækullene og der vedligeholder Ilden. Denne paa en Gang primitive og komplicerede Blæsebælg finder man forøvrigt flere Steder i Afrika; som Pottemagerarbejde maa den beundres. Forøvrigt stod de indfødte i Yembe og Omegn ikke paa noget højt Standpunkt, hvad Smedekunsten angaar, hvorimod Vævekunsten er meget udviklet; af Bark lavedes ualmindelig smukke Tøjer, ofte endogsaa forsynede med Borter og Ornamenten i Rødt eller Sort

Ekongofolkenes Klædedragt afviger ikke meget fra de omboende Stammers, Manden bærer et Stykke Bast om Lænderne à la Svømmebenklæder, og Kvinden det før omtalte lille Barkbælte, det er alt. Paa Frisuren ofres der megen Tid og Kunstfærdighed; for Mandens Vedkommende er den altid ens, hans Haar samles i en Fletning, der i Stedet for at hænge bagved er ført frem efter og stikker ud fra Panden som et 8 à 9 Ctm. langt Horn, der er stivet af ved at være flettet udenom et lille Stykke Spanskrør. Kvinden er, hvad Frisuren angaar, noget friere stillet end Manden, og ofte faar „Frisørindens“ Fantasi frit Spillerum, og Resultatet bliver noget af det mærkeligste paa Haarkunstens Omraade, man overhovedet kan tænke sig. Jeg har set en Ekongodame med fire Piske, to i Panden og to i Nakken, en anden havde hele Hovedet fuldt af smaa Fletninger o. s. v. — Manden bærer ikke Skæg, og baade Mænd og Kvinder afrafer omhyggeligt alle Haar paa Kroppen alene med Undtagelse af Hovedhaarene. Deres Barberkniv minder noget om et Høvlejærn, den er et aflangt Stykke Metal, der er afrundet og skærpet i den ene

Ende. Dersom Negernes Haar ikke havde den Egenskab at være meget sprødt, saa det ligefrem kan knække, vilde en saadan Kniv slet ikke kunne bruges, da den trods al Sliben ikke er saa skarp som en almindelig, jævn god Lommekniv.

Baade Mænd og Kvinder smører sig ind i N'Gula, et rødt Pulver, der frembringes ved at tørre trøsket N'Gulatræ og siden pulverisere det. Hvorfor disse Folk sætter saa stor Pris paa at skifte Farve og blive røde, har jeg aldrig faaet opklaret, pynteligt er det ikke, men de har det jo tilfælles med en Del andre Moder.

Om Hals, Arme og Ankler bæres Ringe af Jærn eller Kobber, de er massive og ofte meget tunge, saa det maa i alle Tilfælde være noget af en Lidelse at bære dem; men hvad gør man ikke for Stadsen. —

Som allerede nævnt var Yembes Høvding Iseonkøj en meget mægtig Mand og tillige en intelligent og kraftig Hersker, der stadig havde trukket flere og flere af de omboende Folk ind under sig. Jeg fik af Fangerne en Del Besked om denne Negerpotentat, som jeg nu skulde tvinge til at anerkende Flaget med den gyldne Stjerne og aabne sit Rige for hvide Mænd og deres Indflydelse, for hvad de vilde bringe af ondt og godt. Iseonkøj blev skildret som en haard, grusom og herskesyg Mand, der paa Grund af sine Egenskaber som Krieger havde opnaaet sin nuværende, betydelige Magtstilling. Han havde alle sine Dage været noget af en Røvernatur, og i hans velforsynede Harem fandtes Kvinder, som han havde røvet helt oppe fra Momböyos Bredder. Fangerne fortalte, at han havde over 800 Koner, og at han drev en betydelig Forretning som Slavehandler, alt i alt var han et Mønster paa en afrikansk Potentat.

Hans Residens — sika na ni kunnu — var forøvrigt enestaaende i de Egne, idet det synes, som om Iseonkøj har haft en Følelse af Renlighedens Værdi. Jeg har aldrig i de Egne af Afrika, hvor jeg har færdedes, set en saa proper Negerby. Selve Høvdingens Hus laa længst mod Nord, og derfra udgik saa to Gader, der løb i Øst og Vest for senere at bøje i Syd og saa atter i Øst og Vest og sluttelig forene sig lige for Høvdingens Hus, saaledes at hele Landsbyen dannede en noget uregelmæssig Cirkel. Hytterne nærmest Høvdingens var de største og beboedes af hans Yndlingskoner, de øvrige Huse var Hjem for de Koner, der ikke i Øjeblikket besad Herskerens Gunst, eller for Slaver og Slavinder. — Alt i alt var der i denne indre By 415 Hytter, deri beregnet en større „Forsamlingsaal“.

De fri Mænd i Yembe havde ikke synderligt at sige, og hele Herskerorganisationen var den kompletteste Despotisme med den deraf følgende Usikkerhed for

Liv og Lemmer for enhver, der ikke var i Høvdingens Kridthus. Under det store Saphutræ midt i Byen stod Skafottet. Den dødsdømte blev lagt paa Ryggen paa en Bænk, og han fik Benene bundne til Bænken, Kroppen straktes saa meget som muligt, og Hovedet blev tvunget ind mellem to lodret staaende Stænger, en tredie Stang lagdes vandret over Panden, saa Ofrets Hoved sad som i en Skruestik, og hans Hals var strakt saa stærkt som muligt. Bøddelen, d. v. s. en Medicinmand, skar nu med en dertil særlig indrettet Kniv af Kobber ved et eneste Snit den dømtes Strube og store Halsaaere over. Hovedet blev siden skaaret helt fra og sat paa en Pæl i Bananplantagen nogle Hundrede Meter bag Høvdingens Hus. Der fandt vi over 200 Kranier staaende. Kroppen blev selvfølgelig ædt efter at være parteret og kogt.

Iseonkøj straffede ikke altid med Døden. Naar han var i godt Lune, nøjedes han med at lade den ene eller begge Hænder hugge af sit Offer, til Tider faldt det ham dog ogsaa ind at afhugge en Fod eller to, men min Hjemmelsmand sagde, at det var sjældent. Personlig saa jeg blandt Fangerne og ligeledes blandt de i Lejren samlede Kvinder og Børn flere, som manglede en Haand, ja, en enkelt saa jeg, som manglede dem begge.

Efter at jeg den 5te, 6te og 7de Oktober havde haft temmelig store Patrouiller ude i alle Retninger, uden at de havde stødt paa Fjenden, stod det mig klart, at han maatte have trukket sig længere bort i en eller anden Retning, som det gjaldt at finde. Ved Patrouillernes Undersøgelser var jeg bleven klar over, at Højdedraget, hvorpaa Yembe laa, maatte danne Vandskellet mellem Lutöiflodens Tilløb og en nordligere løbende Flods, denne troede jeg først var Momböyo, en stor Flod, som forener sig med Tschuapa eller Bussira og danner Ruki, som falder ud i Kongofloden umiddelbart nord for Æquator ved Stationen Coquilhatville. Men ved at udspørge de indfødte blev jeg klar over, at den nordlige Flod maatte være Gangi, en stor Biflod til Lutöi. Gangiflodens nedre Løb kendte jeg udmærket, den løb forbi Iboko i en Afstand af kun ca. 10 Kilometer og faldt ud i Lutöi ved Stationen N'Kiri; men det øvre Løb var helt ukendt, og jeg havde aldrig antaget Floden for at være saa stor. Imidlertid viste det sig siden ved de Undersøgelser, senere Ekspeditioner foretog i disse Egne, at Gangi faktisk var en meget større og betydeligere Flod, end nogen havde troet. Den er sejlbar fra Ibokos Udskibningssted Bebongo til sit Udløb i Lutöi, men vel at mærke kun for Kanoer, dens øvrige Løb er kun sejlbart hist og her, da der findes et ikke ringe Antal Snævringer og Rapider.

Efterretningen om, at det ikke var Momböyo, jeg havde nord for, var særlig velkommen, da jeg nu kunde gaa mod Nord uden at udsætte mig for at overskride Provinsens Grænse, der dannes af Vandskellet mellem Momböyos og Lutöis Bifloder. — For at undgaa Forviklinger er det nemlig forbudt Embedsmænd fra en Provins at gaa ind i en anden med Ekspeditioner o. lign. uden at have faaet Tilladelse dertil af vedkommende Provins' Højstkommanderende, naar da ikke Forholdene absolut tvinger dem bort fra deres egen Grund.

Jeg besluttede mig altsaa til at rykke nordpaa med Hovedparten af Ekspeditionen, men dog først at befæste Lejren i Yembe saa godt som muligt og der efterlade en Afdeling under en Officers Kommando.

Den 9de Oktober forlod jeg saa Yembe, og med et Par Fanger, der ikke syntes at have ret meget til overs for Iseonkøj, som Vejvisere, marcherede vi i Retning Ø.N.Ø. stadig følgende en Sti, der løb langs Højdedragets Crête.

Vejen var efter Forholdene fortrinlig, og Skoven meget smuk og usædvanlig let at færdes i. Som en Mærkværdighed maa nævnes, at Skoven paa et Par enkelte Steder næsten udelukkende bestod af Palmer, selvfølgelig af Elaïs, jeg formoder nu, at der paa disse Steder i gamle Dage, maaske for blot 50 Aar siden, har været Landsbyer; thi man ser i Reglen kun Palmer i større Grupper umiddelbart ved Landsbyerne.

Efter at vi havde gaaet i 3 Timer, drejede Stien stærkere mod Nord, og vi forlod nu Højdedraget, passerede et lille Morads, der intet Sted var over 40 Ctm. dybt og ca. 300 M. bredt, umiddelbart herefter kom vi til en lille Flod, 7 M. bred, 80 Ctm. dyb, som løb i Retning V.N.V., den havde Sandbund og kun ringe Strømhastighed.

Terrænet steg nu atter noget, og efter omtrent fem Timers Marche kom vi til en Landsby Ekile, hvis Høvding sagdes at hedde Elenga, han stod selvfølgelig under Iseonkøj. Byen var fuldstændig forladt, da vi kom; men forskellige Tegn, bl. a. Baal, som endnu brændte i Hytterne, viste, at den for ikke længe siden havde været beboet af nogle Indfødte i det mindste. Vi talte 115 Hytter beliggende i en lang Gade, store Plantager af Bananer, Maniok og Sukkerrør omgav Byen, hist og her saa vi smaa Majsmarker, og i selve Byen fik vi fat paa en Del Høns og et Par meget store Ænder.

Jeg slog Lejr og lod hugge en Del Banantræer samt vælte et Par Huse for at skaffe Skudfeldt. — Det viste sig at være en Umulighed at finde Drikkevand i Nærheden af Landsbyen, jeg formoder dog, at

der har været en Kilde, som vi ikke har fundet. — Jeg fik om Aftenen nogle Oplysninger af en af Vejviserne om Ekongostammens Gudetro, senere har jeg faaet dem bekræftede fra flere Sider, jeg anfører dem her, da jeg formoder, at de kunne have en vis Interesse. Forøvrigt minder de en Del om Mongoernes.

Der er en stor Gud til, som bor paa Solen og som hedder Djambi — Mongoernes Djakumba, Bakongoernes Zambi, — hans Kone har intet Navn, men hun, der er mindre mægtig end sin Mand, bor paa Maanen. — Djambi skabte engang Jorden, og det var hans Mening at bo paa den med alle sine Faar, Geder og Høns; men da det kom til Stykket, behagede den ham ikke, saa han skabte saa Solen til Bolig for sig og Maanen for sin Kone, som han besøger hver Nat, naar det er maaneklart, — Maanens Klarhed er en Følge af, at Djambi besøger den; — men ved Fuldmaane er der stor Fest hos Djambi og hans Kone, og da hør Menneskene ogsaa danse og holde Fest.

De to Guder bor hver for sig, fordi det, dersom de boede sammen, lettere kunde hænde, at de blev Uvenner end nu, da de kun ses om Natten. Og dersom Djambi blev optaget af at skændes med sin Kone kunde han jo let komme til at glemme sine mange Pligter som f. Eks. at lade Børn vokse, Græsset gro, o. s. v.

Imidlertid har Menneskene intet som helst at gøre med selve Guden, man kan ikke henvende sig direkte til ham, men maa sørge for at staa sig godt med en hel Mængde Væsener, som staar mellem ham og Menneskene, og som har hver sit Departement at styre. Men det er end ikke tilraadeligt for en almindelig dødelig at henvende sig ligefrem til disse saakaldte Limaer, — nej, man maa helst gaa til de særlig udvalgte, Medicinmændene, og lade dem foretage det fornødne. En saadan Henvendelse er ikke helt billig, men man maa jo huske paa, at det er store Personer, man har at gøre med. Som Tegn paa, at Limaen har bønært den Audienssøgende, giver Medicinmanden denne en eller anden Fetish, — f. Eks. Spidsen af et Antilopehorn fyldt med et eller andet og tillukket med smeltet „Balaka“, en Slags Harpiks, — som han altid skal bære paa sig, forat Limaen, der jo har saa meget i Hovedet, ikke skal glemme ham.

Der eksisterer ogsaa en Mængde onde Aander, mod hvilke Medicinmændene fører en, som det synes, haabeløs Kamp, de kan ikke betvinge dem, men maa fra Tid til anden nøjes med at formilde dem ved Ofringer, og naar det særlig gælder at holde sig gode Venner med dem, maa der endogsaa Menneskeofringer til. Enkelte af disse onde Aander opholder sig her paa

Jorden, bør ude paa aldeles øde Steder i Skovene og kan til Tider faa de frygteligste Anfald af Ødelæggelseslyst, saa sender de f. Eks. en Flok Elefanter løs paa en Landsby, som bliver i Bund og Grund ødelagt, eller de faar Vandet i en Flod til at stige, saa det anretter Ødelæggelser.

De sætter af og til Pris paa Dameselskab og lokker saa en Kvinde til sig ved Aftenstide. Hun ser intet, men føler, at hun bliver favnet af en Mand, og hun bliver aldrig rigtig klog mere.

Hvorledes det gaar efter Døden, har Ekongoernes Religionsfilosofi ikke rigtig beskæftiget sig med; ganske vist ved man, at en Høvding, naar han dør, vandrer til et andet Land, hvor han begynder paa et nyt Liv i de fleste Retninger analogt med sit tidligere. Han maa, hvis han skal respekteres i det ny Land, som han var det hernede, have et anseligt Følge med sig; dette naas let ved, at de efterlevende slagter et stort Antal Slaver og Hustruer paa hans Grav.

Naar en Mand dør, er det de efterladtes absolute Pligt at græde næsten ustandseligt i tre Dage. Under denne Sørgetid skal de være maalede hvide med en Slags Kalk, — pembé — og helst maa de slet intet spise i disse Dage; det er dog et Spørgsmaal, om denne Del af Bestemmelserne angaaende Begravelser virkelig overholdes. Naar disse tre Sørgedage er overstaaede, anbringes den afdøde paa en Slags Rist i en stor Hytte, vel at mærke, hvis han har været en fornem Mand, og røges nu. Denne Proces tager gerne ca. 10 Dage, og i den Tid bliver der hver Aften danset Sørgedance af hans efterladte Hustruer og andre. Naar den omtalte Røgningsproces er forbi, begravnes Liget paa Begravelsespladsen ude i Skoven, og der ofres paa Graven Hustruer og Slaver, Geder og Høns. Et vildt Bakkanal, hvor sur Palmevin og Maisøl flyder, ender Højtideligheden.

Hos Ekongofolket arver en Søn ikke direkte sin Fader, Arven gaar til en af dennes Brødre, og først naar der ikke er flere Brødre, kommer Sønnen i Betragtning, men denne Ordning af Arvesagen er mildest talt uheldig; thi naar langt om længe den sidste Onkel dør, kommer dennes Sønner og alle deres Fætttere som Regel op at slaas om Arven, og ofte hænder det, at flere og flere blandes ind i en saadan Familiestridighed, der ender som en hel lille Borgerkrig.

Hvad Høvdingeværdigheden angaar, saa arves den ej heller direkte; men her finder det mærkværdige Sted, at en Høvdings ældste Søsters ældste Søn er Arving til Magten, men ingenlunde til Høvdingsens Gods, der gaar den sædvanlige Vej.

Hvorledes disse Skikke er fremkomne, har jeg aldrig kunnet faa Klarhed over. Forøvrigt giver en Høvdings Død som Regel ogsaa Anledning til Stridigheder af mange Slags, værst selvfølgelig naar det er en fremragende Potentat, der dør; thi han har jo i Reglen fra Begyndelsen kun været Herre over en enkelt Landsby, og det skyldes hans personlige Egenskaber, naar han er bleven hele Egnens Hersker. Derfor faar hans Arving, altsaa hans Søstersøn, ikke de øvrige Høvdinge til at anerkende sig, ja ofte maa han endog saa selv bide i det sure Æble og anerkende en anden Høvding, som har benyttet Lejligheden til at tilrive sig Magten. Saaledes havde i mange Aar Høvdingen i Ifumba været Ekongostammens store Høvding; men næppe var han død, før Iseonkøj begyndte at rive Magten til sig, hvilket jo ogsaa til Slutning lykkedes ham.

I Reglen er Overhøvdingen tillige meget stor Medicinmand, og min Hjemmelsmand fortalte mig de mærkeligste og utroligste Ting om Iseonkøj's Evner i den Retning, han var saa stor en Troldmand som nogen, og det sagdes, at han kunde forsvinde og pludselig vise sig langt langt borte i en fremmed Landsby, ja en Gang havde han endogsaa staaet inde i en brændende Hytte lige til den styrtede sammen, saa endelig gik han ud af Flammerne og havde ikke det mindste Brandsaar paa sig. — Jeg tillod mig at spørge Meddeleeren om, hvorledes Iseonkøj havde baaret sig ad med saadan at staa inde i Ilden uden at brændes op. Han svarede mig overlegent, at det selvfølgelig var paa Grund af hans Trolddom.

Det havde været min Mening at forlade Ekile næste Morgen; men da to hvide havde Feber, maatte vi blive liggende i Lejr der til den 11te Oktober, da vi afmarcherede Kl. 1 Eftm.

Gennem Skov og ad jævn god Vej kom vi efter halvanden Times Marche til Landsbyen Bomaté, hvis Høvding Lombindu sagdes at være en af Egnens Stormænd.

Landsbyen havde 397 Hytter, den var bygget i en Slags Cirkel omtrent som Høvdingsens Bydel i Yembe.

En Del indfødte, jeg antager ca. 200, havde besat Byen og maatte først drives ud, vi fik ved den Lejlighed et Par saarede, hvoraf en, som havde faaet en Pil med Modhager i Maven, senere døde. Da de indfødte flygtede, forsøgte de at sætte Ild paa Byen; men vi fik den meget snart slukket. Jeg besluttede at forfølge og rykkede altsaa videre frem, vi passerede et lille Vandløb, 2 M. bredt og 50 Ctm. dybt, Terrænet steg paa den anden Side af dette Vandløb stærkt, og efter ialt 1 Times

hurtig Marche kom vi til en Landsby, Bakansja, hvis Høvding var Longombe. I Byen kom vi i Fægning igen, men fordrev temmelig let Fjenden, som syntes uden synderlig Lyst til at gøre ordenlig Modstand.

Bakansja havde 158 Hytter og ligger temmelig højt omgivet af store Plantager, mest Bananer. Jeg har sjældent i nogen By set saa mange Paypaytræer som her, de stod i Tusinder rundt mellem Banantræerne. Paypayens Frugt er jo baade velmagende og nærende.

Jeg slog Lejr i Bakansja der ligger lige stik Nord for Ekile, og belavede mig paa næste Dag at lade Egnen gennemstøbe af Patrouiller; min Fører erklærede, at Stien, vi havde fulgt, førte videre mod Nord: men at der i uendelig stor Afstand i den Retning ikke fandtes Spor af Landsbyer eller beboede Steder, ene Skov og Morads; dette var ikke nogen behagelig Nyhed, men jeg besluttede dog næste Dag at lade Egnen af søge og se, hvilket Resultat det gav.

Da det viste sig, at Hovedparten af Fjenden var flygtet i nordlig Retning, besluttede jeg at fortsætte mod Nord, og den 13de Oktober rykkede vi videre.

Efter 4½ Times Marche kom vi til et Morads, der sikkert er det værste, jeg har set og passeret. Det dannes af Gangifloden, er mellem 1 og 1½ M. dybt, fuldt af væltede Træstammer, som ligger skjulte i Mudderet, og dets Bund er i en Grad blød og slibrig, saa det næsten maatte regnes for impassabelt.

Paa mange Steder var det tydeligt at se, at de indfødte ved at fælde Træer havde søgt at skabe passive Hindringer, saa jeg frygtede mange Gange at blive overfaldet af deres Støjkorps; det gjorde Marchen endnu besværligere, da jeg for at kunne afslaa et eventuelt Angreb maatte holde sammen paa Soldaterne.

Da Natten faldt paa, var vi endnu i Moradset, alle dødtrette selvfølgelig. Der blev tændt Kopalfakler, og endelig Kl. 8 om Aftenen fandt vi en lille Smule tørt Land, hvor vi slog os til Ro, der var ikke Plads til at rejse Telte knap nok til at tænde Baal, men Hvile maatte vi have, hvordan det saa end gik. Jeg lod Mandskabet koge Vand og lod saa uddele Te og Kinin-piller til dem. Skildvagterne var værst farne. For dog at faa en lille Smule Tid i Tilfælde af et Angreb, maatte jeg placere dem i en Kres om vor Ø, de stod altsaa i Morads indtil Livet.

Næste Morgen brød vi op, saa snart det var bleven lyst, og gik videre stadig gennem Moradset. Der gives ikke afskyeligere Fornemmelse, end den man føler, naar man saadan straks om Morgenens maa lade sig plumpe ud i et af disse Moradser; men man har jo intet Valg.

Marcheretningen var næsten direkte Nord. Efter

2½ Times Marche kom vi til en Flod, som med ret stærk Strøm løb fra Øst til Vest, denne Flod viste sig at være Gangi.

Det var os umuligt at finde noget Vadested i Nærheden, og Kanoer fandt vi selvfølgelig ikke. Flodens Bredde paa dette Sted udmaalte jeg senere til 90 M, saa jeg var ikke just glad ved Situationen, da vi jo intet som helst Bromateriale havde med. Jeg sendte nu Patrouiller til begge Sider langs Bredden, og den, som gik mod Øst, kom kort efter igen og meddelte, at blot ca. 1 Kilometer længere mod Øst var Floden næppe over 20 M. bred; men saa er Strømmen jo ganske vist saa meget stærkere. Da den anden Patrouille først fandt en Snævring af Floden meget længere borte, besluttede jeg at forsøge paa at gaa over paa det førstnævnte Punkt. Vi væltede saa nogle Træer ud i Vandet, og trods den stærke Strøm lykkedes det at komme over paa denne primitive Bro. Paa den anden Bred var Terrænet temmelig højt, ca. 30 M. over Vandfladen; nogle forfaldne Hytter viste, at Indfødte fra en eller anden Landsby i Lavvandstiden kom her for at fiske. Jeg lod atter Bredden afpatrouillere, og en Patrouille fandt gemt inde under nogle Buske en lille Kano, der saa ud til at have været brugt for nylig. Forøvrigt fandtes her ogsaa flere Tegn paa, at her for ikke saa længe siden havde været mange Mennesker. Hvori disse Tegn bestaar, er det vanskeligt at sige. En afbrækket Gren, et vissent Bananblad paa et Sted, hvor man ingen Banantræer ser, og andre lignende Tegn er nok for at den, som i aarevis har færdes i Urskoven, faar Fornemmelsen af, at der er Mennesker i Nærheden, og bliver dobbelt saa agtpaagivende som ellers.

Jeg besluttede at slaa Lejr her paa Højdedraget og sendte smaa Snigpatrouiller ud i alle Retninger.

Kl. 3 om Eftermiddagen var alle Patrouiller paa to nær komne ind, ingen havde set noget positivt; men vi havde alle en Følelse af, at der var Mennesker i Nærheden; jeg bestemte mig til at sende en stor Patrouille ud for at lede efter de to, som ikke var komne ind. De var begge gaaet i nordøstlig Retning, men inden jeg fik de nødvendige Ordre givet, blev der skudt fra samtlige Vedetter paa samme Tid omtrent. Der blev netop Tid nok til at anbringe Folkene i Karré og optage de flygtende Vedetter, men heller ikke et Minut mere.

Angrebet kom fra to Sider og var ualmindelig voldsomt, det gentoges ialt fire Gange, men vi afslog det hver Gang ved Hurligild. Kl. 3,45 var det hele forbi, og med Halvdelen af Soldaterne forfulgte jeg Fjenden, der havde været ført af Iseonkøj selv, ham

traf vi saaret af en Kugle i Benet ca. 200 M. fra Lejren, hvortil han selvfølgelig straks blev transporteret. Folkene af de to Patrouiller fandt vi som Lig paa et Sted ca. 1½ Kilometer fra Lejren, den ene er aabenbart ilet den anden til Hjælp.

Ved Iseonkøjs Tilfangetagelse var der opnaaet meget, og dette andet Nederlag vilde jo ogsaa udøve sin deprimerende Virkning paa de tilbageblevne Fjender, jeg bestemte mig dog til at fortsætte Fremrykningen i alle Tilfælde, til jeg kom til Vandskellet mellem Mom-bøyo og Gangi, dels for at forurolige de Fjender, der endnu stod i Vaaben, og dels for om muligt at finde ud af, hvorhen den Sti, vi fulgte, førte.

Den 15de Oktober rykkede vi videre stadig i nordlig Retning og stadig gennem et Terræn, hvor der var mere Morads end tørt Land. Et Par Smaafloeder, som vi passerede, løb i Retning Vest-Øst og var aabenbart Bifloeder til Gangi. Efter 8 Timers Marche slog vi Lejr. Vi var den Dag komne ca. 17 Kilometer frem, det kan jo ikke kaldes noget stolt Resultat af en saa lang Dagsmarche.

Den 15de gik vi videre stadig mod Nord. Terrænet hævede sig med en Stigning af ca. 3 á 4 M. paa 100 M. Vejen var efter afrikanske Forhold god, om man end fra Tid til anden havde sin Hyre med Slyngplanter og væltede Træer, vi avancerede ca. 3½ Kilometer i Timen, og det er jo efter Forholdene en stor Marchehastighed. Ved Middagstid mødte vi en stor Flok Gorillaer, disse Aber er temmelig sjældne i denne Del af Afrika, de bor hist og her i Urskoven i Flokke og generer sig ingenlunde for at angribe Enkeltmand, hvorfor Negerne har stor Respekt for dem, og selv i Egne, hvor Gorillaen ikke lever, gaar der de mærkeligste Frasagn om den. Eventyrlige ser de ogsaa ud disse „Skovmennesker“, der færdes snart i Træernes Toppe og snart paa to eller fire gaaende paa Jorden, ofte er de endogsaa forsynede med en afbrækket Gren som Spadserestok.

Kl. 1 slog vi Lejr paa en aaben Plads, hvor vi fandt Resterne af nogle Hytter. Det stod mig klart, at vi nu var ude af Ekongostammens Land; thi der er — indenfor samme Stammes Territorium — aldrig over en Dagsmarche fra Landsby til Landsby. Imidlertid gav jeg dog Ordre til, at Fremrykningen næste Morgen skulde fortsættes, da jeg i alle Tilfælde gerne vilde naa til Vandskellet og dermed til Provinsens Grænse.

Allerede Kl. 9 næste Dag d. v. s. efter 2½ Times Marche mærkede vi, at Stigningen af Terrænet ophørte, og Kl. 10,45 kom vi til en lille Flod, der løb i Retningen N.V. — Her slog vi Lejr for at undgaa at

komme ind i Naboprovincen. Jeg lod Folkene udhvide sig og benyttede selv denne Hviledag til at lave min Rapport samt til forskellige Undersøgelser af Skoven og Jordbunden. Jeg fandt et overordentligt stort Antal af Lianer af Landolphianslægten (Kautschuk). I Floden var store Masser af fossilt Copal, og op ad ikke faa Træstammer kravlede Vanillens grønne Stængler med dens regelmæssige Zigzag.

Jordbunden var Muld let blandet med fint, rødligt Sand, og hist og her stak Undergrundens brune, jærnholdige Klippe frem. I alle de Egne, hvor jeg har færdedes i det indre Afrika, har jeg set denne jærnholdige Klippe, — desto værre er det endnu paa Grund af Transportvanskeligheder umuligt at udnytte denne Rigdomskilde; thi en saadan er efter ansete Geologers (f. Eks. Prof. Lawrent) Udsagn denne brune Klippe. Der findes jo forøvrigt paa mange Steder i Afrika overordentlig rige Kobberlejer, som ligeledes, paa Grund af Manglen ved Kommunikationerne, ikke kan udnyttes endnu.

Den 18de brød vi op Kl. 6½ Morgen og gik nu tilbage samme Vej, som vi var komne. Jeg forcerede Marchen for om Aftenen at naa vor Lejrplads fra Natten. Natten mellem den 15de og 16de naaede vi dertil lige ved Mørkets Frembrud og traf her en Sergent og 12 Mand fra Lejren ved Yembe, de bragte et Ekspresbrev fra Provinsens Højstkommanderende. Brevet var en Meddelelse om, at Bongindastammen, der behor Landet mellem Leopoldsøen og Kongofloden, var i fuldt Oprør, — noget der, i Parentes bemærket, jævnlig arriverede, — samt en Ordre til, om muligt, at afgaa fra Yembe med saa stor en Styrke, som jeg mente kunde trækkes bort, og begive mig ad den korteste Vej til Stationen Bulongo, herfra pr. Kano til n'Kiri, hvor Damperen ventede for at føre os til Lukanga ved Leopoldsøens vestlige Bred, herfra skulde vi i Kano gaa op ad Floden Olongo Songo til Stationen Elombe Tumba, hvorfra jeg skulde lede Operationerne mod Bongindastammen.

For personlig at naa saa hurtigt som muligt til Yembe, delte jeg min Styrke i to Dele, selv rykkede jeg af Sted med 50 Soldater og det allernødvendigste af min Bagage, hele Resten fulgte efter under den ældste Officers Kommando.

Den 20de Kl. 10½ Formiddag var jeg i Yembe og traf straks de nødvendige Forholdsregler til Oprud.

En Premierlieutenant fik Kommandoen i Yembe, som han fik Ordre til at befæste ved Hjælp af Palisader og Grave. Tre sorte Underofficerer og 60 Mand bestemtes til Yembes Garnison. Denne skulde blot holde Stedet besat samt, dersom det var muligt, indlede Freds.

forhandlinger med de indfødte, som nu efter Iseonkøjs Tilfangetagelse maatte anses for at være tilbøjelige til at anerkende de hvides Overmagt og afstaa fra deres Plyndringstog hos Naboerne.

Jeg fik udvalgt et Par Vejvisere og brød op fra Yembe den 21de Oktober med Hovedstyrken, der foruden med de 63 Underofficerer og Menige til Yembes Garnison var formindsket med 51 Mand faldne, saarede og syge.

Den lige Vej til Bolongo førte efter Vejviserens Udsagn over Landsbyerne Makansja, Iffekwa og Geliwanda ned til Lutöflodens højre Bred, hvor der skulde findes et Udskibningssted, hvorfra vi kunde blive sat over til Bolongo.

Marcheretningen var omtrent Syd-Vest. Vi var afmarcherede Kl. 7 og allerede Kl. 7,30 kom vi til et Morads, som imidlertid kun var meget lille; vi passerede det paa 5 Minutter, og der var var intet Sted dybere end 25 Ctm.

Kl. 7,15 et nyt Morads, og dette var værre, om det end ikke kunde kaldes særlig slemt, det var ca. 800 M. bredt og paa Steder indtil 1 M. dybt. Vi brugte 50 Minutter for at komme igennem det. Saa vidt jeg kan skønne, var det ikke dannet af nogen Flod.

Derimod kom vi efter at have passeret en lille Højde til et lille Vandløb, 8 M. bredt, men kun 50 Ctm. dybt, med klart Vand og Sandbund, det løb i Retning S.Ø.

Kl. 9,15 arriverede vi til Begyndelsen af et stort Morads, som viste sig at være meget ufremkommeligt, dels paa Grund af sin Dybde — paa Steder 1½ M. og dels paa Grund af sin Vegetation. Dets Bredde var ca. 1½ Kilometer, men saa ufremkommeligt var det, at vi først Kl. 11,15 kom til tørt Land.

Men Fornøjelsen var kun kort; thi allerede Kl. 12 maatte vi gennem et lille Morads igen, som vi imidlertid passerede i Løbet af 10 Minutter.

Kl. 12,15 gjorde vi Holdt, og der var Rast i 1 Time. Det viste sig, at Kokken næsten intet Drikkevand havde faaet med, hvilket var i høj Grad ubehageligt.

Vi brød op igen Kl. 1,15 og kom efter et Kvarters Marche igen til et Morads, som dog ogsaa var meget lille. Da det var passeret, hævede Terrænet sig, og vi saa Kl. 1,40 Maniok- og Bananplantager, og Kl. 2 holdt vi vort Indtog i Makansja, hvor vi slog Lejr for Natten.

Makansja har 312 Hytter; en Del af Befolkningen, der utvivlsomt hører til Ekongostammen, var hjemme i Landsbyen. De fortalte, at de ikke havde taget Del i Kampene, at de var højst fredelige Folk, som aldrig havde tænkt paa at gøre en Kat Fortræd end sige en

hvid Mand eller hans Folk. Naa, jeg havde jo Lov til at tro, hvad jeg vilde, og var da ærlig talt ogsaa lidt skeptisk over for disse Folk. Men jeg opfordrede dem paa det ivrigste til at vise deres Sindelag ved Gerninger og bringe Levnedsmidler og lignende til den hvide Mand i Yembe.

Jeg valgte at slaa Lejr i den sydlige Udkant af Landsbyen, og for at sikre mig mod Overfald om Natten udsatte jeg et stort Antal Skildvagter samt betydede de Herrer, som havde forhandlet med mig, at de for den Nat havde at sove i den Hytte, hvor Vagtmandskabet blev indstalleret. Det behagede dem aabenbart ikke; men nu var de jo engang i Fælden.

Inden vi brød op næste Morgen, gav jeg, forat vise mit venskabelige Sindelag, de indfødte en Del Glasperler og nogle Favne Tøj.

Vi afmarcherede Kl. 7 næste Morgen og kom efter ½ Times Marche gennem Plantager af Maniok, Banantræer, Mais og Sukkerrør til et Morads, dannet af en større Flod, der løb mod Syd-Øst.

Det tog os 3½ Time at komme gennem dette Morads, som paa Steder maatte passeres paa Træstammer. Saalænge disse Stammer har deres Bark, gaar man med en Smule Øvelse ganske godt paa dem; men naar denne er falden af, og Træet paa Grund af Fugtigheden er bleven overtrukket med et slimet Lag af Mug, er Passagen forbunden med ikke ringe Vanskelighed og kan til Tider være ligefrem livsfarlig. Man kan ikke bære almindelige Støvler med Lædersaaler, men maa bruge Sko med Kautschuksaaler, der dels bliver mindre glatte, dels følger sig bedre efter Fodens Form end Læder.

Selve Floden, hvis Navn jeg ikke kunde faa opklaret, var paa det Sted, hvor vi passerede den, 32 M. bred, og 2 á 3 M. dyb, der laa over den en Slags Bro af væltede Træer og særlig tilhuggede Stænger. Dette tydede jo paa, at der maatte finde et livligt Samkvem Sted mellem Makansja og Iffekwa. Forøvrigt kan jeg ikke udtale mig særlig rosende om de indfødtes Brobygningskunst, den var mildest talt primitiv, og jeg selv maatte blandt flere andre finde mig i et ufrivilligt Bad, da den Stang jeg traadte paa, umotiveret drejede sig rundt. En selv kan et saakaldt lille Uheld være ganske ligegyldigt, men det er absolut skadeligt for Notitsbog, Ur, Kompas, Revolver o. s. v.

Et Par Soldater, som faldt i Vandet, tabte deres Geværer, og da de jo maatte fiskes op, gav dette ogsaa et Ophold, navnlig da et af dem var blevet saa godt gemt i Dyndet, at det kneb at finde det.

Omtrent 500 M. fra Flodbredden saa vi Spor, der

viste, at en stor Flok Elefanter for ganske nylig maatte have passeret gennem Moradset. De havde just ikke gjort Vejen behageligere for os, da disse Dyr jo som bekendt træder tungt og efterlod nogle uhyggelig store Fodspor, hvori nu snart en snart en anden sank ned. Desuden havde de væltet en Del Træer paa deres Vej, og dem havde vi nu paa en kort Strækning Fornøjelsen at kravle over.

Saa snart Moradset var forbi, hævede Landet sig temmelig brat, og vi kom ind i en vældig Maniokplantage, en af de største jeg har set. Vi blev angrebne af en lille Flok med Bue og Pile bevæbnede indfødte; men de forsvandt snart, og efter 1 Time og 20 Minutters Marche gennem Plantager af Maniok og Bananer kom vi saa til Landsbyen Iffekwa, som ligger paa en Højde og har 570 Hytter. Den var fuldstændig forladt, men havde dog aabenbart været delvis beboet sidste Nat.

Da jeg i Yembe kun havde taget Rationen med for to Dage, af den simple Grund at der ikke var mere, saa jeg mig nødsaget til at gøre Holdt, slaa Lejr her og sende Fourageringskommandoer ud.

Disse bragte Masser af Bananer og søde Kartofler samt Saphu og Palmenødder; et Kommando, som var gaaet lovlig langt bort, havde i Skovbrynet mødt en Flok Vildsvin og skudt tre, og de var selvfølgelig velkomne ogsaa.

Endelig indbragte et Kommando to Batuadværge, som var komne til dem, og havde forlangt at blive ført til den hvide Høvding. En af disse Smaaafyre fortalte mig, at han og de øvrige Dværge var blevne vrede paa Høvdingen her i Iffekwa og agtede at hævne sig paa ham, i den Anledning vilde de nu fortælle mig, hvor han kunde findes, saa jeg kunde tage ham til Fange eller dræbe ham, ganske som jeg ønskede. Da jeg imidlertid ikke ansaa det for Umagen værd at trætte mine Folk med en natlig Ekspedition for at faa fat paa en eller anden underordnet Høvding, som højst kunde have et Par Hundrede Krigere i det hele, og da jeg ikke vilde have Kolonnen belempret med Fanger, nøjedes jeg med at takke de Herrer Dværge for deres gode Villie og give dem hver en Haandfuld Perler.

Vi lod altsaa Iffekwas Høvding i Fred og rykkede næste Morgen Kl. 7 videre i sydvestlig Retning.

Vejen var ikke synderlig bedre end den, vi havde haft at promenerer paa den foregaaende Dag, men vi naaede dog ved Middagstid til Geliwanda, en lille Landsby med 54 Hytter. Her var vi for saa vidt atter i kendt Land, idet Kaptajn-Kommandant Halling tidligere havde besøgt denne Landsby. Befolkningen var imidlertid ikke særlig venlig sindet, og vi fik en Snes Pile ned over Forspidsen som Velkomst, men de indfødte løb forøvrigt deres Vej, inden vi ret havde set, hvor Pilene kom fra.

Den 24de Oktober forlod vi Geliwanda, og den 26de om Eftermiddagen var jeg selv i Bolongo, hvor hele Afdelingen samledes i Løbet af den 27de, og Ekspeditionen mod Ekongostammen var i Hovedsagen endt efter at have varet en Maaned.

Det var lykkedes Ekspeditionen at slaa Ekongoerne fuldstændig og fange deres Overhøvding. Resultatet af dette blev Fred og Forstaaelse mellem denne, hans Folk og de hvide. Desuden havde man faaet et vist Kendskab til dette Land, som før ingen hvid Mands Fod havde betraadt, man var bleven klar over, at det var rigt paa Kautschuk og Copal, og man havde, hvad Veje, Vandløb og Landsbyer angaar, faaet en Smule at holde sig til, kort sagt, det var lykkedes Ekspeditionen i Løbet af denne Maaned at lægge et Grundlag, hvorpaa andre kunde bygge videre. Og der er bleven bygget videre; fra Yembe er der udgaaet Smaaekspeditioner i alle Retninger, der er taget Kroquier af Egnen, Floderne er undersøgte, og hvor det har været muligt, er de gjorte sejlbare for Kanoer, Veje er anlagte eller under Anlæg, Huse byggede og Etappelinier ordnede. Befolkningen har faaet Tillid til de hvide og forstaar nu, at disse frem for alt kun ønsker at skaffe rolige og ordnede Tilstande.

Kort sagt Civilisationens Fangarme har grebet om dette Stykke Land med som tidligere om saa mange andre, og der er i Verden bleven en ukendt Stamme og et nyt Land færre; men Kongostaten har faaet en rig Provins flere, saa det Blod og den Anstrengelse Ekongoekspeditionen kostede, har ikke været gjort forgæves.